

พรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่สร้างความเสมอภาค
ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม*
THE FOUR DIVINE ABODES: DHAMMA PRINCIPLES
THAT CREATE EQUAL ACCESS TO JUSTICE

อัครพงศ์ ชินประทีป
Akarapong Chinprateep
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
Corresponding Author E-mail: akarapong.chin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความเท่าเทียมกันได้ นอกจากนี้ยังต้องมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 จะช่วยให้พวกเขาเข้าใจถึงความสำคัญของการมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการปฏิบัติงาน การสร้างระบบการประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคจะช่วยให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการต่าง ๆ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการนี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

คำสำคัญ: พรหมวิหาร 4; ความเสมอภาค; กระบวนการยุติธรรม

Abstract

This academic article aims to study The Four Divine Abodes: The Principles of Dhamma that Create Equality in Access to Justice. Access to justice is an important basic right of all human beings, especially in a society with diverse races, religions, and cultures. Creating equality in access to justice is essential for sustainable social development. The application of the Four Divine Abodes, consisting of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, can be applied to create equality in access to justice, which will lead to an equal society. In addition, training government officials on the Four Divine Abodes will help them understand the importance of loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity in their work. Creating an evaluation system that emphasizes equal access to justice will help identify strengths and weaknesses of various processes. Promoting public participation in the justice process, such as organizing community forums and creating complaint mechanisms, will give people the opportunity to express their opinions and participate in decision-making. Applying the Four Divine Abodes in this process will help build trust and cooperation between the public and government officials.

Keyword: The Four Divine Abodes; Equality; Justice Process

บทนำ

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่รัฐธรรมนุญรับรองและคุ้มครองให้ เช่น การได้รับหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย การไม่ถูกกีดกันหรือเลือกปฏิบัติในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการขจัดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งความยุติธรรมในกระบวนการของรัฐ ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาต่าง ๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรมให้มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและมีความเสมอภาค (อริยพร โพธิ์ใส, 2564)

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดบทบัญญัติในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้ในมาตรา 68 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) สำหรับปัญหาความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมนั้นอาจมีมากมายหลายสาเหตุ ซึ่งเคยได้ยินอยู่เป็นประจำว่า เมื่อใดก็ตามที่ผู้มีฐานะร่ำรวยเงินทองหรืออำนาจถูกกล่าวหาว่าทำความผิดสังคมไทยก็เหมือนจะรู้บทสรุปตั้งแต่ก่อนคดีจะเริ่ม พวกเขาเหล่านั้นมักได้รับการปรนนิบัติอย่างดีจากกระบวนการยุติธรรม จึงไม่ต้องนอนในเรือนจำเพราะมีเงินจ่ายค่าประกันตัวหรือไม่มีทางเสียเปรียบในทางกฎหมายเพราะมีทนายความที่เก่งกาจพร้อมต่อสู้คดีสภาพเช่นนี้ตรงข้ามกับประชาชนทั่วไปที่ต้องชวนขวยหาความเป็นธรรมเอาเองในกระบวนการยุติธรรมที่มีราคาแพงและซับซ้อน ซึ่งมีลือมตะ เช่น คุณมีไว้ซึ่งคนจน จึงยังคงเป็นจริงอยู่ในสังคมไทยความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมไทยไม่ใช่เรื่องใหม่มีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตและยังคงมีให้เห็นอยู่บ่อยครั้งในปัจจุบัน จนกลายเป็นภาพจำและสิ่งที่คนคาดการณ์เป็นปกติไปแล้ว ความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมมาจากหลายปัจจัยที่มีผลต่อคตินอกเหนือจากข้อเท็จจริงในคดี อาทิ การมีความรู้ความเข้าใจข้อกฎหมาย การมีทนายความที่มีความสามารถในการเป็นตัวแทนในการต่อสู้คดี การมีทรัพยากรและเงินสำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินคดี รวมทั้งอคติบางประการที่แฝงอยู่ในการใช้อำนาจตามกฎหมายและแนวทางปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดนี้ทำให้คนบางกลุ่มที่เพียบพร้อมไปด้วยทรัพย์สินและสถานะทางสังคมกลายเป็นอภิสิทธิ์ชนที่สามารถเข้าถึงความเป็นธรรมได้มากกว่าคนอื่น (รัชพงษ์ แจ่มจิระไชยกุล, 2567)

เมื่อปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาที่ใหญ่กว่าการใช้อำนาจตามกฎหมาย วิธีการหนึ่งที่อาจแก้ปัญหาคือการออกกฎหมายที่มุ่งไปที่การแก้ไขปัญหามาตรฐานโครงสร้างระบบ ผ่านการปฏิรูปกฎหมายและการปฏิรูปให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้วยกลไกการทำงานของรัฐบาลที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การปฏิรูปของหน่วยงานรัฐ ไม่ใช่แกนหลักที่จะได้รับการพิจารณาอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นการยากที่จะทำให้เกิดการนำเอาระบบกระบวนการยุติธรรมเพื่อมาลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ที่ผ่านมามักจะมีประเด็นที่สังคมกล่าวถึงบ่อยครั้งว่ากระบวนการยุติธรรมสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำให้กับคนในสังคม โดยเฉพาะกับคนในระดับล่าง ทำให้ในความรู้สึกของชาวบ้านคนในระดับล่างจะรู้สึกว่ามีอำนาจตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมนั้นลำเอียง มุ่งเอาผิดและดำเนินการอย่างเต็มที่กับชาวบ้านที่ไม่มีหนทางต่อสู้ แต่สำหรับคดีใหญ่หรือของผู้ที่มีฐานะหรือมีอิทธิพลแล้วนั้นกระบวนการยุติธรรมนอกจากจะไม่สามารถเอาผิดได้แล้ว ในหลาย ๆ กรณีทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนกระบวนการยุติธรรมให้ความช่วยเหลือ ชี้ช่องทางหรือ

บางครั้งกลับช่วยพอกให้การกระทำความคิดที่เห็นได้อย่างชัดเจน กลายเป็นการกระทำที่ถูกกฎหมายไปในที่สุด (ภณชิตลา ธนบุรณนิพัทธ์, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้เขียนสนใจศึกษาเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ในบทความนี้จะนำเสนอหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะช่วยให้สังคมเกิดความเท่าเทียมกันได้

หลักพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 ว่าเป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มีความหมาย คือ เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหมและทำให้พรหมเสมอด้วยพรหม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548) ประกอบด้วย

1. เมตตา ความรักใคร่ ประรณาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้บริหารควรมีความรัก ความปรารถนาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน หรืออบรมทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม

2. กรุณา ความสงสาร ความสงสาร ความปรานี ประรณาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ผู้บริหารควรมีความกรุณาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันน้ำใจ หรือสงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุ กำลังกายและกำลังใจ

3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีใจอิจฉาริษยา ผู้บริหารควรสนับสนุนและแสดงออกถึงความยินดีเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชามีความสุข หรือมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการงานและชีวิตครอบครัว

4. อุเบกขา ความวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง ผู้บริหารควรมีความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ มีความสุขในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียงหรืออคติต่อผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะรักไม่ชอบ (เกลียด) เกลาและกลัว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาโดยไม่ต้องฝืนใจ นักบริหารต้องมีพรหมวิหาร ซึ่งจะช่วยให้ผู้ดำรงธรรมนี้ยอมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตา กรุณา และยอมรักษารักรวมไว้ได้ด้วย

อุเบกขา ดังนั้นเมื่อมีความกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยเพื่อที่จะมิให้เสียธรรม

กระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาคือ รากฐานประการหนึ่งของสังคมรัฐ เป็นส่วนสำคัญในการรักษาสังคมให้เที่ยงธรรม สงบสุข และปลอดภัย ด้วยการรักษาความปลอดภัย สาธารณะ บังคับใช้กฎหมายและคุ้มครองสิทธิประชาชน สารสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาประกอบด้วย (อุทัย อาทิเวช, 2564)

(ก) การป้องกันอาชญากรรม (Preventing Crime)

(ข) การคุ้มครองสาธารณะ (Protecting The Public)

(ค) การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัวของเหยื่อและพยาน (Supporting Victims of Crime, Their Families and Witnesses)

(ง) จัดการลงโทษผู้กระทำความผิด (Holding People Responsible for Crimes They Have Committed)

(จ) ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคม และเป็นสมาชิกของสังคมที่เชื่อฟังกฎหมาย (Helping Offenders to Return to The Community and Become Law Abiding Members of The Community)

นอกจากนั้นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพราะปัจจัยตัวชี้วัดในด้านพฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมที่พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็วขึ้นด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางอุตสาหกรรมเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม จนกระทั่งคนกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่มไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ทัน หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อความเปลี่ยนแปลงไม่ยอมปรับเข้ากับปทัสถานของ

ในอดีตเราไม่อาจแยกแยะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาออกจากกระบวนการวิธีพิจารณาคriminal เพราะการดำเนินคดีในอดีตมีได้มีรูปแบบและแนวคิดทั้งในเชิงของระบบวิธีพิจารณาคriminal และแนวคิดทางทฤษฎีอาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา เช่นเดียวกับในปัจจุบันรูปแบบและกลไกของรัฐในการจัดการกับผู้ฝ่าฝืนหรือละเมิดต่อพระบรมราชโองการหรือกฎหมายในอดีตนั้น ถือเป็นการทำทนายต่อพระราชอำนาจหรือรัฐอธิปไตยเหมือนกันหมดและระบบวิธีพิจารณาคriminal และการลงโทษก็มีการทรมานด้วยวิธีการที่ทารุณโหดร้ายต่าง ๆ จนกระทั่งผู้ถูกดำเนินคดีและถูกลงโทษจนถึงแก่ความตายในที่สุด

ในปัจจุบันทั้งระบบวิธีพิจารณาคดีและวิธีการลงโทษได้รับอิทธิพลที่หลากหลายทั้งจากแนวคิดในเชิงทฤษฎีอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาและอิทธิพลและความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันเป็นสากลและในทางกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐแต่ละรัฐจำเป็นต้องปรับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระบบการลงโทษของตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และหลักวิธีพิจารณาความอาญาและหลักการราชทัณฑ์ แนวคิดในการพิจารณาพิพากษาคดีจึงมิใช่เพียงแต่การจับผู้ต้องสงสัยมาดำเนินคดีแล้วคาดคั้นเอาความจริงจากผู้ถูกกล่าวหาด้วยวิธีการทรมานที่บังคับเอากับเนื้อตัวร่างกาย ดังเช่นในอดีตครั้งโบราณกาลมิใช่วิธีการที่สร้างขึ้นเพื่อมุ่งหมายในการที่รัฐจะลงโทษผู้ถูกกล่าวหาแต่เพียงประการเดียวโดยมิได้สนใจต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าที่เราเคยเรียกการพิจารณาพิพากษาคดีว่าเป็น ระบบวิธีพิจารณาความอาญาหรือความอาญานั้น ได้ผันตัวเองมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีความหมายกว้างยิ่งกว่า ระบบวิธีพิจารณาความอาญาหรือความอาญามีการผสมผสานความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่เริ่มการดำเนินคดีจนกระทั่งคดีถึงที่สุด แม้แต่ในชั้นราชทัณฑ์ก็ยังมีกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีการเรียกขานกันว่าเป็นกระบวนการหลังคำพิพากษา

กระบวนการหลังคำพิพากษา ในบางเรื่องก็ยังมีติดโยงกับการดำเนินคดีในคดีเดิม เช่น ในเรื่องของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่การเยียวยาจำเลยที่ศาลพิพากษายกฟ้องซึ่งต้องชั่งในระหว่างการศึกษาคดี เป็นต้น แต่ในหลายเรื่องก็เป็นกระบวนการซึ่งยังอยู่ในกรอบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอยู่แต่เป็นกระบวนการในชั้นราชทัณฑ์ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการลงโทษนักโทษหรือผู้ต้องขังเด็ดขาดซึ่งฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์เหล่านั้นในหลายประเทศจัดให้มีกระบวนการดำเนินการเหมือนในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีจึงสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือการพิจารณาพิพากษาคดี (อุทัย อาทิเวช, 2564)

หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ซึ่งมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และห้ามมิให้รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจปกครองเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ดังนั้นหลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐมิให้รัฐใช้อำนาจของตนตามอำเภอใจ (นฤมล แซ่โจ้ว, 2567)

แนวคิดของหลักความเสมอภาคได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ อย่างชัดเจน อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมัน รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอิตาลี และรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์
ออสเตรเลีย ตลอดจนปัญญาสาขากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 กติการะหว่างประเทศ
ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทาง
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับในประเทศไทยรัฐธรรมนูญซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมาย
สูงสุดของประเทศให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาค โดยได้บัญญัติรับรองหลักความ
เสมอภาคไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 บัญญัติ
ให้ชายและหญิงมีความเสมอภาคในการออกเสียงลงมติเลือกผู้แทนหมู่บ้านและรัฐธรรมนูญ
ฉบับต่อมาก็ได้บัญญัติรับรองหลักความเสมอภาคไว้โดยชัดแจ้งให้ประชาชนชาวไทย
ไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกันและ
ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเรื่อยมาตราบจนรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองหลักความเสมอภาคไว้ในมาตรา 27
(สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เรื่อง บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและ
เสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน, 2560)

การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในกระบวนการยุติธรรม

การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสามารถทำได้หลายวิธี เช่น
การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเหล่านี้ การสร้างระบบ
การประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้

1. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐ การพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเป็น
กระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน
เนื่องจากบุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของหน่วยงานหรือองค์กร การที่จะพัฒนา
บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นคนที่มีองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสม
และสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องดำเนินการโดยผ่านการพัฒนาองค์ความรู้
การเสริมสร้างทักษะ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติ เพื่อให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน ซึ่ง
มีความเชื่อมโยงกับนโยบายและแผนต่าง ๆ ของรัฐบาลในส่วนของการพัฒนาบุคลากรทุก
ระดับให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการทำงาน
ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องของแนวทางการดำเนินการพัฒนาความรู้
ทักษะและทัศนคติแก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมผ่านการฝึกอบรม (สำนักงานกิจการ
ยุติธรรม, 2561) ดังนั้นการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 จะช่วยให้พวกเขา
เข้าใจถึงความสำคัญของการมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการปฏิบัติงาน การมี

ความเข้าใจในหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความเห็นใจและมีความรับผิดชอบ ต่อผู้ที่เข้ามาใช้บริการในกระบวนการยุติธรรม

2. การสร้างระบบการประเมินผล ความน่าเชื่อถือ ประสิทธิภาพ ตลอดจนคุณภาพ ของกระบวนการยุติธรรมเป็นหัวใจของรัฐที่มีความเป็นประชาธิปไตย และเป็นองค์ประกอบ สำคัญของความเป็นธรรมในสังคมซึ่งจำเป็นแก่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศต่าง ๆ ได้ทุ่มเท ทรัพยากรจำนวนมากในกิจการต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ประชาชนมีข้อมูลน้อยเกินไปที่จะสามารถใช้ในการประเมินผลในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลตน ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนในหลายประเทศกลับพบว่า แทบไม่มีข้อมูลที่ตน จะสามารถใช้วัดผลการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่า

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การจัดเก็บ การประเมิน และการวิเคราะห์ ข้อมูลทำได้โดยง่ายและราคาไม่แพง ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างใช้การบริหารข้อมูลในการ ประเมินผลของการดำเนินกิจการต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย แต่กระบวนการยุติธรรมยังไม่นิยม ใช้ประโยชน์จากข้อมูลเหล่านี้ ทั้งที่การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารนโยบายในการบังคับใช้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เช่น การปรับปรุงการนัดพิจารณาคดีและการจ่ายสำนวน การประเมินและบริหารความ เสี่ยง การบริหารงบประมาณและการควบคุมค่าใช้จ่าย ตลอดจนการเพิ่มคุณค่าด้านความ โปร่งใสและหลักการตรวจสอบได้ของกระบวนการ อย่างไรก็ตาม ในบรรดาประเทศที่มี ศักยภาพในการจัดเก็บข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ มีเพียงไม่กี่ประเทศที่ได้ใช้ประโยชน์ของ ข้อมูลเหล่านั้นในการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือเพื่อเสริมศักยภาพของ หน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างดี ประเทศที่กำลังพัฒนาายังต้องเผชิญอุปสรรคในการจัดเก็บและ วิเคราะห์ข้อมูล แม้กระทั่งข้อมูลขั้นพื้นฐานของการปฏิบัติงานโดยทั่วไป สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอต่อการบริหาร และการใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์ในการตรวจสอบผลงานของกระบวนการยุติธรรม (อีวอง แตนดูแรนด์ และคณะ, 2558) การสร้างระบบการประเมินผลที่มีความสำคัญกับการเข้าถึง กระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคจะช่วยให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการ ต่าง ๆ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุง กระบวนการยุติธรรมให้ดีขึ้น

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็น กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมใน กิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนรวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไป ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของ ประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่าง

เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลาเป็นการสร้างฉันทามติและทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติอีกทั้งช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่อาจจจะรุนแรง ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชนรวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 ได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว

ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำพหุมหิวหาร 4 มาใช้ในกระบวนการนี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาดังแสดงในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ดังนี้

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหาร 4 ถือเป็นเป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้บริหารหรือผู้ให้บริการ ซึ่งต้องประกอบด้วย 1. เมตตา ความรักใคร่ ปราบปรามให้ผู้อื่นเป็นสุข 2. กรุณา ความสงสาร ปราบปรามให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น 4. อุเบกขา ความวางเฉย การวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียง โดยผู้บริหารต้องนำหลักพรหมวิหาร 4 มากำกับในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้เป็นคนที่มียุติธรรม ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ การสร้างระบบการประเมินผล จะทำให้เกิดการเพิ่มคุณค่าด้านความโปร่งใสและหลักการตรวจสอบได้ของกระบวนการ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สรุป

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม การสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความเท่าเทียมกันได้ นอกจากนี้ยังต้องมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 จะช่วยให้พวกเขาเข้าใจถึงความสำคัญของการมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการปฏิบัติงาน การสร้างระบบการประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคจะช่วยให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการต่างๆ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดเวทีประชาคม การสร้างกลไกการร้องเรียน จะช่วยให้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ในกระบวนการนี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ

เอกสารอ้างอิง

นฤมล แซ่ไฉ่. (2567). *ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองหลักความเสมอภาค*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/OVyTW>

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- ภณิติลา ธนบุรณนิพัทธ์. (2564). *ความยุติธรรมกับกระบวนการยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/gA28r>
- รัชพงษ์ แจ่มจิรไชยกุล. (2567). *ความยุติธรรมตกไม่ทั่วฟ้า คนไม่เสมอกันต่อหน้ากฎหมาย*. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2568, จาก <https://101pub.org/thai-justice-inequality/>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2561). *แนวทางการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม : การจัดทำหลักสูตรกลางเพื่อพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการยุติธรรม.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เรื่อง บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 8.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2564). *สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน*. สืบค้น 17 เมษายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/JQ27S>
- อิวอง แดนดูแรนด์ และคณะ. (2558). *แนวทางการจัดทำและการใช้ตัวชี้วัดด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน).
- อุทัย อาทิเวช. (2564). *แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และบทบาทขององค์การสหประชาชาติ*. ใน ลาวัลย์ หอนพรัตน์ (บ.ก.), *เอกสารการสอนชุดวิชา 41716 กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.